

Τα 100 χρόνια της έδρας Κοραή

Ενας μείζων θεσμός των νεοελληνικών σπουδών στην Βρετανία συμπληρώνει έναν αιώνα λειτουργίας

Τον Οκτώβριο του 1919, σε μια κρίσιμη στιγμή για τα πεπραγμένα του σύγχρονου ελληνικού κράτους, στο ενδιάμεσο μεταξύ Συνθήκης των Βερσαλλιών και Συνθήκης των Σεβρών, ο Ελευθέριος Βενιζέλος βρέθηκε στο Λονδίνο προκειμένου να παρακολουθήσει μια ομιλία του ανερχόμενου βρετανού ιστορικού Αρνολντ Τόινμπι. Η παρουσία του έλληνα πρωθυπουργού στο King's College δεν ήταν τόσο αποτέλεσμα προσωπικού ενδιαφέροντος όσο πολιτισμικής διπλωματίας: επρόκειτο για τη διάλεξη που συνιστούσε την έναρξη της λειτουργίας της έδρας Κοραή - μίας από τις ελάχιστες παγκοσμίως, τότε, με επίκεντρο τη νεοελληνική ιστορία και τον νεοελληνικό πολιτισμό. Τη δεδομένη χρονική στιγμή η σύσφιξη των δεσμών των συμμάχων Μεγάλης Βρετανίας και Ελλάδας μπορούσε να συνδεθεί με το όραμα των βρετανών ακαδημαϊκών που αναζητούσαν την επέκταση των πανεπιστημιακών τους προγραμμάτων προς την κατεύθυνση της μελέτης της κουλτούρας των αναδυόμενων ευρωπαϊκών εθνών. Στα 100 χρόνια που πέρασαν από τότε η έδρα Κοραή κατέστη ένας από τους κύριους πυλώνες της μελέτης του νεότερου και σύγχρονου ελληνοισμού σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Γένεση και διενέξεις

Η θέσπιση της έδρας πέρασε μέσα από τις συμπληγάδες του Διχασμού. Ο τότε διευθυντής του King's College Ρόλαντ Μπάροους είχε έρθει σε συνεννόηση με τον Ιωάννη Γεννάδιο, πρεσβευτή της Ελλάδας στη Μεγάλη Βρετανία, και τον πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο για την ίδρυση μιας έδρας Σύγχρονης Ιστορίας και Λογοτεχνίας, την οποία η ελληνική κυβέρνηση συμφωνούσε να επιδοτεί με 300 λίρες Αγγλίας για τα πρώτα επτά χρόνια της λειτουργίας της. Η σύγκρουση ωστόσο μεταξύ του βασιλιά Κωνσταντίνου και του Βενιζέλου και ιδίως η δεύτερη παραίτηση του τελευταίου στις αρχές Οκτωβρίου 1915 διέκοψαν μια διαδικασία που φαινόταν να φτάνει στο στάδιο της ολοκλήρωσης, αν και η εκστρατεία συνεχίστηκε ως κίνηση επιρρώσεως του Βενιζέλου από τον σφόδρα φιλοβενιζελικό Μπάροους.

Μετά την επάνοδο του έλληνα πολιτικού στην πρωθυπουργία το 1917 ακολούθησαν νέες διεργασίες που σχετίζονταν κυρίως με την προέλευση της χρηματοδότησης - κάποια στιγμή μάλιστα ο Μπάροους πρότεινε στον στενό φίλο του Βενιζέλου Σερ Μπάζιλ Ζαχάρωφ, μεγαλοεπιχειρηματία, έμπορο όπλων και ευεργέτη, την αποκλειστική χορηγία με αντάλλαγμα η έδρα να λάβει το όνομά του. Τον Μάιο του 1918 οι διαπραγματεύσεις με την κυβέρνηση και οι συζητήσεις με σημαίνοντα μέλη της ελληνικής κοινότητας στο Λονδίνο (μεταξύ των οποίων η μετέπειτα σύζυγος του Βενιζέλου Ελενα Σκυλίτση) κατέληξαν στην ίδρυση της έδρας Κοραή Σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας, Γλώσσας και Λογοτεχνίας. Το πώς ακριβώς προέκυψε το όνομα του Αδαμάντιου Κοραή δεν είναι σαφές. Ο βρετανός ιστορικός Ρίτσαρντ Κλογκ εκτιμά στο βιβλίο του «Politics and the Academy: Arnold Toynbee and the Koraeas Chair» (εκδ. Routledge) πως «η επιλογή έγινε πιθανώς επειδή ο Κοραής, παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι επισκέφθηκε το νησί, υπήρξε ένθερμος χίος πατριώτης και πολλοί από τους χρημα-

τοδοτές κατάγονταν και οι ίδιοι από τη Χίο».

Ο Κλογκ καταγράφει με λεπτομέρεια τα παρασκήνια, την παρέλαση των ονομάτων, τους διασταγμούς υποψηφίων και εκλεκτόρων, την ατμόσφαιρα πίσω από τις ακαδημαϊκές κουίντες που χαρακτήρισε την πρώτη εκλογή: την πρόταση ενός συμβούλου της αρμόδιας επιτροπής για τον Κωνσταντίνο Καβάφη ως λέκτορα, την πλαστή επιστολή υποψηφιότητας που κάποιος έστειλε στα γραφεία του Κολεγίου με το όνομα του καθηγητή Γ.Ν. Χατζηδάκη, την τελική κατ'όχουση στη θέση του καθηγητή του 29χρονου τότε Αρνολντ Τόινμπι, ο οποίος αργότερα θα εξελισσόταν σε ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα ονόματα του χώρου της Ιστορίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Ατυχώς, η θητεία του Τόινμπι στην έδρα εξελίχθηκε μέσα σε ακατάπαυστες διενέξεις που πήγασαν από τα δημοσιογραφικά του κείμενα σχετικά με τον Μικρασιατικό Πόλεμο, τον οποίο βρέθηκε να καλύπτει ως πολεμικός ανταποκριτής του «Manchester Guardian»: οι επικρίσεις ενάντια στη συμπεριφορά του ελληνικού στρατού έναντι των μουσουλμάνων προκάλεσαν την κατακραυγή των ελλήνων χορηγών και τη δυσφορία συναδέλφων του ακαδημαϊκών που φοβούνταν την απώλεια της χρηματοδότησης της αριστούστατης Σχολής Σλαβονικών Σπουδών λόγω του θορύβου, με αποτέλεσμα την παραίτηση του Τόινμπι έπειτα από μία μόλις πενταετή θητεία, το 1924. Τον διαδέχθηκαν μια σειρά σημαντικών ερευνητών: οι Φρέντερικ Μάρσαλ (1926-1943), Ρόμιλι Τζένκινς (1946-1960), Σίριλ Μάνγκο (1963-1968) και Ντόναλντ Νίκολ (1970-1988) υπήρξαν επιφανείς βυζαντινολόγοι, ο Ρόντρικ Μπίτον (1988-2018) διακεκριμένος νεοελληνοιστής.

Η εξέλιξη και το σήμερα

Η ιστορία της έδρας Κοραή ταυτίζεται από πολλές πλευρές με την εξέλιξη των ακαδημαϊκών σπουδών τον 20ό αιώνα. Σηματοδοτεί τις απαρχές του συστηματικού ενδιαφέροντος των δυτικών πανεπιστημίων για την κουλτούρα των λαών της Νοτιοανατολικής και Ανατολικής Ευρώπης, τη συνεργασία τους με τις τοπικές κοινότητές τους και ξένους φορείς, την οργάνωση της μελέτης σε

αυστηρά δομημένα επιστημονικά προγράμματα. Με πυρήνα την έδρα αυτή, για παράδειγμα, το King's College θέσπισε το 1974 το προπτυχιακό του πρόγραμμα Σύγχρονης Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, για να ακολουθήσει το 1990 και η διεύρυνση με νέα πτυχία στα αντικείμενα των Σύγχρονων Ελληνικών Σπουδών και των Σπουδών της Υστερης Αρχαιότητας και του Βυζαντίου. Η έδρα αποτελεί σήμερα μέρος του Τμήματος Κλασικών Σπουδών (με περίπου 250 προπτυχιακούς και 80 μεταπτυχιακούς σπουδαστές) έπειτα από την τελευταία αναδιοργάνωση του 2015. (Είχε προηγηθεί εκείνη του 2010, όταν στη συγκυρία των περικοπών της χρηματοδότησης της βρετανικής κυβέρνησης προς τα πανεπιστήμια, το Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών κινδύνευσε να κλείσει προτού ενσωματωθεί τελικά στο Κέντρο Ελληνικών Σπουδών.) Διατηρεί την αρχική της έμφαση σε τρία διακριτά επιστημονικά πεδία (ιστορία, γλώσσα, λογοτεχνία) και καλύπτει ανάπτυγμα 1.700 ετών - το πλήρες εύρος των ελληνικών σπουδών από την προϊστορία ως σήμερα.

Τον περασμένο Οκτώβριο το King's College ανακοίνωσε τη διασφάλιση συνολικών δωρεών ύψους άνω του 1,5 εκατ. στερλινών από χορηγούς, μεταξύ των οποίων το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη, το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, το Ίδρυμα Σκυλίτση, το Φιλανθρωπικό Ίδρυμα Στέλιος Χατζηιωάννου, η Τράπεζα της Ελλάδος, το υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου και άλλοι, που διασφαλίζουν το μέλλον της έδρας. Με την εκλογή της βελγίδας ελληνίστριας Γκόντα Βαν Στιν του Πανεπιστημίου της Φλόριδας, η οποία διαδέχεται τον καθηγητή Ρόντρικ Μπίτον (που συνταξιοδοτείται ως ο μακροβιότερος κάτοχος της έδρας έπειτα από 30 χρόνια υπηρεσίας), τη θέση αναλαμβάνει για πρώτη φορά πρόσωπο μη βρετανικής καταγωγής και ταυτόχρονα η πρώτη γυναίκα στην ιστορία της. Με την πανηγυρική εκδήλωση που το King's College τελεί στις 18 Ιουνίου στο Λονδίνο, ένας σημαντικός θεσμός των νεοελληνικών σπουδών εισέρχεται στον δεύτερο αιώνα της ύπαρξής του.